

Samenvatting

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Maastricht neemt deel aan de gemeenschappelijke regeling GGD-ZL. Deze regeling voorziet in de instelling van een openbaar lichaam, genaamd de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Zuid Limburg (GGD-ZL). In de Wet gemeenschappelijke regelingen is bepaald dat het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam de ontwerpbegroting acht weken voordat deze aan het algemeen bestuur wordt aangeboden toezendt aan de raden van de deelnemende gemeenten. Binnen deze termijn kan de raad zijn zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen bij het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam. Ook zendt het dagelijks bestuur vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeenten. Bij brief van 30-3-2017 heeft het dagelijks bestuur de betreffende stukken aan de gemeenten doen toekomen. Naast de jaarstukken 2016 en de ontwerpbegroting 2018 is door de GGD-ZL tevens een 2^e begrotingswijziging 2017 opgesteld. Het college heeft besloten om de voornoemde stukken en de begrotingswijziging aan de gemeenteraad voor zienswijze aan te bieden.

Beslispunten

1. De jaarstukken 2016 van de GGD-ZL ter kennisname aan te bieden aan de Raad;
2. De pro forma begroting 2018 GGD-ZL voor te leggen aan de Raad, waarbij het college adviseert om een zienswijze in te dienen met daarin:
 - de gedeeltelijke instemming met de pro forma begroting 2018, waarbij wordt aangegeven dat ten aanzien van het programma Veilig Thuis de behandeling van de Kaderbrief 2017 moet worden afgewacht;
 - de oproep om aangaande de inzet van veilig thuis een monitor in te richten die het mogelijk maakt om de daadwerkelijke omvang van het aantal meldingen voor en na overdracht van de politiemeldingen en de daarmee samenhangende inzet en kosten te monitoren. Doel hiervan is meerjarige aanscherping van de veilig thuis begroting op grond van de daadwerkelijke kosten;
 - Het verzoek dat Veilig Thuis een uitwerking van de samenwerkingsafspraken in nauw overleg met het Veiligheidshuis opstelt waarbij de integrale afweging en betrokkenheid van het lokale veld, ook in de triage fase geborgd wordt;
3. De 2de begrotingswijziging 2017 GGD-ZL voor te leggen aan de Raad, waarbij het college adviseert ten aanzien van de incidentele kosten voor de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) een

zienswijze in te dienen met daarin de instemming met de begroting Veilig Thuis 2017 en met het eenmalig ophogen van de begroting JGZ. Daarbij de oproep van de Raad om de samenhang tussen de inzet vanuit Jeugdgezondheid met de overige ontwikkelingen in het Sociale Domein te bewaken en de bestuurlijke aansturing hierop te verstevigen. Dit kan onder andere door het verder concretiseren van het onlangs vastgestelde Regionale Gezondheidsbeleid in het (nog op te stellen) uitvoeringsprogramma 'Gezonde Jeugd'.

Besluit Burgemeester en Wethouders d.d. 10 mei 2017:

Conform.

Collegevoorstel

1. Aanleiding

In de Wet gemeenschappelijke regelingen is bepaald dat het dagelijks bestuur van de GGD-ZL de ontwerpbegroting acht weken voordat deze aan het algemeen bestuur wordt aangeboden toezendt aan de raden van de deelnemende gemeenten. Binnen deze termijn kan de raad zijn zienswijze over de ontwerpbegroting naar voren brengen bij het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam. Ingevolge het bepaalde in artikel 34b van de Wet gemeenschappelijke regelingen zendt het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam vóór 15 april van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient, de algemene financiële en beleidsmatige kaders en de voorlopige jaarrekening aan de raden van de deelnemende gemeenten.

Naast de jaarstukken 2016 en de ontwerpbegroting 2018 is door de GGD-ZL tevens een 2^e begrotingswijziging 2017 opgesteld. Deze begrotingswijziging wordt nu gelijktijdig met voornoemde stukken aan de gemeenteraden voor zienswijze aangeboden. Definitieve vaststelling van deze begrotingswijziging zal in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 10 juli 2017 plaatsvinden.

2. Context

Voor de beleidsperiode 2016-2019 geldt voor de rol, positie en omvang van de GGD een scenario van behoud van het huidig budget, met de mogelijkheid voor gefaseerde groei. Als gemeenten meer diensten/nieuwe taken van de GGD vragen is dit met additionele financiering mogelijk. Het uitgangspunt is een partnerschap tussen de gemeenten en de GGD (op regionale schaal maar ook met individuele gemeenten) met een mogelijkheid voor gefaseerd meegroeien met ontwikkelingen (o.a. in sociaal domein) binnen strakke regie. De focus ligt op het realiseren van efficiencywinst door slimmer samen te werken met andere partijen. Daarbij is op verzoek van de gemeenten in Zuid-Limburg Veilig Thuis per 1 januari 2015 ondergebracht bij de GGD Zuid Limburg.

3. Gewenste situatie

Met de door de GGD-ZL aangereikte stukken wordt een helder beeld verschaft over de mate waarin de voorgenomen doelstellingen in 2016 zijn verwezenlijkt, inclusief de daartoe aangewende financiële en personele middelen. Verder wordt voorzien in een sluitende begroting voor 2018, waarmee de bestaande samenwerking op een verantwoorde wijze kan worden gecontinueerd voor alle GGD-programma's, waaronder Veilig Thuis.

Voor deze begroting 2018 wordt uw college gevraagd de gemeenteraad voor te stellen een zienswijze in te dienen met daarin de gedeeltelijke instemming met de pro forma begroting 2018, waarbij ten aanzien van het programma Veilig Thuis de integrale behandeling van de Kaderbrief

2017 moet worden afgewacht. Verder is een oproep van belang om voor de inzet van Veilig Thuis een monitor in te richten die het mogelijk maakt om de daadwerkelijke omvang van het aantal meldingen voor en na overdracht van de politiemeldingen en de daarmee samenhangende inzet en kosten te monitoren. Doel hiervan is meerjarige aanscherping van de Veilig Thuis begroting op grond van de daadwerkelijke kosten. Verder is het van belang een heldere uitwerking te krijgen van de samenwerkingsafspraken op operationeel niveau met specifieke aandacht voor de overdracht en samenwerking in de uitvoering en richting lokaal veld. Wenselijk is dat Veilig Thuis een uitwerking van de samenwerkingsafspraken in nauw overleg met het Veiligheidshuis opstelt, waarbij de integrale afweging en betrokkenheid van het lokale veld, ook in de triage fase, geborgd wordt.

Ten slotte wordt uw college gevraagd de 2de begrotingswijziging 2017 van de GGD voor zienswijze voor te leggen aan de gemeenteraad. Deze begrotingswijziging is voor Veilig Thuis nodig om wachtlijstvrij te kunnen werken in het eerste half jaar van 2017 totdat de politiemeldingen aan Veilig Thuis zijn overgedragen. (tot die tijd worden politiemeldingen door Veiligheidshuizen afgewikkeld). Daarnaast wordt sinds 1 januari 2017 volgens het wettelijk landelijk handelingsprotocol gewerkt. Deze kwaliteitslag zorgt eveneens voor meerkosten. Een tweede onderwerp van de begrotingswijziging 2017 betreft een incidentele oplossing voor de opgelopen achterstanden bij de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Deze achterstanden zijn ontstaan vanwege de groeiende vraag naar expertise en advies in het kader van de wettelijke basistaak van JGZ binnen het sociaal domein. In het kader van deze 2de begrotingswijziging 2017 wordt uw college gevraagd de raad voor te stellen een zienswijze in te dienen die inhoudt dat de raad instemt met de incidentele meerkosten voor Veilig Thuis en voor de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Daarbij wel de oproep om een efficiëncyslag door te voeren voor de JGZ. Dit kan onder andere door aan te sluiten bij de regionale ontwikkeling van het uitvoeringsprogramma 'Gezonde Jeugd'.

4. Effect op duurzaamheid en/of gezondheid

GGD is de uitvoerder van ons gemeentelijk (en regionaal) gezondheidsbeleid.

5. Effect op de openbare ruimte

Niet van toepassing.

6. Personeel en organisatie

Niet van toepassing

7. Informatiemanagement en automatisering

Niet van toepassing

8. Financiën

8.1 Jaarrekening 2016 (bijlage 2):

De jaarrekening 2016 sluit met een nog te bestemmen totaalresultaat van € 203.952,- negatief:

- Negatief resultaat GGD (€ 525.856): het negatieve resultaat van de GGD wordt grotendeels veroorzaakt door het verplicht genereren van een voorziening in verband met de vakantiegeldverplichting als gevolg van het invoeren van het Individueel Keuze Budget met ingang van 1 januari 2017 (€ 495.545). Hiervoor zijn 7 maanden vakantiegeldverplichting in een voorziening gestort (€ 495.000).
- Veilig Thuis kent voor 2016 een negatief bedrijfsresultaat van € 2.843. Inclusief de jaarlijkse index (aanpassing van de begroting naar aanleiding van de september circulaire Gemeentefonds) en de additioneel gemaakte kosten komt het totaal aan extra bijdrage 2016 voor de gemeenten op € 285.607. Deze bijdrage blijft daarmee binnen de eerder gemaakte afspraken inzake tijdelijke uitbreiding en het wegwerken van de wachtlijsten (geraamd was € 306.500).
- Positief resultaat Acute Zorg (RAV) van € 324.747: het onderdeel meldkamer ambulancezorg heeft te maken met een structureel tekort. Dit is een landelijk probleem en zal moeten worden opgelost via een bijstelling van de landelijke budgetparameters. Als gevolg hiervan is bij het opstellen van de begroting 2016 rekening gehouden met een onttrekking van de reserve. Het positieve resultaat is met name het gevolg van lagere huisvestingskosten. Door de vernieuwbouw in Heerlen zijn deze kosten lager. Het daardoor ontstane incidentele overschot maakt de begrote onttrekking aan de reserve overbodig.

Het Dagelijks Bestuur van de GGD-ZL stelt voor om het negatieve resultaat van € 203.952 als volgt te bestemmen. Algemeen uitgangspunt bij de bestemming van een positief resultaat is dat dit wordt uitgekeerd aan de deelnemende gemeenten. Negatieve resultaten worden, bij voldoende saldo van de algemene reserve, ten laste van de algemene reserve gebracht. Bij de RAV worden de positieve of negatieve resultaten altijd ten gunste of ten laste van de Algemene Reserve RAV gebracht. Deze uitgangspunten geven de volgende bestemmingen:

- Positieve resultaat van de Acute Zorg (€ 324.747,-) wordt toegevoegd aan de algemene reserve Acute Zorg.

- Van het negatieve resultaat van de GGD (€ 525.856) worden de kosten inzake IKB gevorderd van de deelnemende gemeenten (€ 495.545 = € 100.467,- voor Maastricht) en het negatieve reguliere bedrijfsresultaat van € 30.311 ten laste van de Algemene Reserve gebracht. De GGD heeft invoering IKB vorig jaar maart reeds aangekondigd bij de begroting 2017. Het DB heeft toen besloten tot tenlastelegging van kosten IKB aan de algemene reserve, voor zover deze dit toestaat. De AR is echter te klein (€ 125.000,-) voor deze opgave waardoor de kosten worden gevorderd van de deelnemende gemeenten.
- Het negatieve resultaat van Veilig Thuis van € 2.843,- wordt gevorderd van de deelnemende gemeenten.

Dekking van deze eenmalige kosten zal plaatsvinden vanuit Programma 5/6.

8.2 Begroting 2018 (bijlage 3)

De GGD stelt jaarlijks een zo realistisch mogelijke begroting op met daarin de baten en lasten voor het komend kalenderjaar. De algemene uitgangspunten voor de begroting zijn in de Gemeenschappelijke Regeling of door besluitvorming in het Algemeen Bestuur vastgelegd. Voor de periode 2016-2019 hebben gemeenten de inhoudelijke en financiële kaders bepaald. Er werd gekozen voor een scenario dat uitgaat van een gelijkblijvend budget, waarbij sprake is van een jaarlijkse indexatie conform de nu geldende regels. Op basis van nader uit te werken business cases kan sprake zijn van een gefaseerde groei van de begroting. Het uitgangspunt hierbij is dat deze groei in de begroting van de GGD gepaard gaat met een daling van de gemeentelijke kosten op macroniveau in het sociaal domein. Concrete kansen hiervoor liggen in het programma 'gezonde jeugd', maar om deze te benutten is het nodig om domein overstijgend in overleg te gaan.

- *Bijdrage aan de GGD-ZL*

Zoals vermeld, gaat de begroting 2018 uit van de begroting 2017, vermeerderd met een indexeringspercentage van 0,8% voor materieel en een index van 1,0% voor personeel. De totale bijdrage van de gemeente Maastricht voor 2018 is berekend op € 1.990.284,- exclusief de bijdrage voor Veilig Thuis. De bijdrage aan GGD-ZL is tot stand gekomen op basis van het inwoneraantal. Dekking voor deze bijdrage zal worden begroot in Programma 5/6 van de gemeentelijke Programmabegroting 2018 (budgetcodes 570051601, 570051702, 570051704).

- *Bijdrage aan Veilig Thuis*

Veilig Thuis is als apart programma van de GGD opgenomen in de begroting 2018. De verdeling van de gemeentelijke bijdragen kent voor Veilig Thuis een andere systematiek. De gemeenten Heerlen en Maastricht zijn beiden centrumgemeenten en via een decentralisatie-uitkering verantwoordelijk voor een deel van deze kosten. Voor Maastricht is dit een bedrag van

€ 71.225,-. Het restant dient vervolgens door de deelnemende gemeenten aangevuld te worden op basis van inwoneraantallen, conform eerdere besluiten in het kader van de Regiovisie Veilig Thuis. Dit is voor Maastricht een bedrag van € 834.111,-. Van het totale bedrag voor Veilig Thuis 2018 van € 905.336 kan € 355.336,- worden gevonden in de Programmabegroting 2018 (Programma 5/6, decentralisatie-uitkering Huiselijk Geweld en Jeugdzorg, budgetcode 570054701). Het overige deel (€ 550.000,-) is als autonome wettelijke ontwikkeling opgenomen in het budgettaire kader van de Kaderbrief 2017 ter integrale afweging. Voorstel van uw college bij DB-behandeling was immers om gedeeltelijk in te stemmen met de begroting 2018 en het voor een zienswijze toe te sturen aan de gemeenteraad, met dien verstande dat de Raad de mogelijkheid heeft als zienswijze op de begroting GGD aan te geven dat zij het onderdeel Veilig Thuis niet kan goedkeuren in afwachting van de Kaderbrief en de integrale afweging daarbinnen omtrent aanvullende middelen voor 2018.

Achtergrond bij financiën Veilig Thuis

Op verzoek van de gemeenten in Zuid-Limburg is Veilig Thuis per 1 januari 2015 ondergebracht bij de GGD Zuid Limburg. Voor 2018 is, conform het bedrijfsplan van de GGD in totaal 4,3 mln per jaar nodig om alle werkzaamheden en taken te kunnen uitvoeren. Dit is nodig vanwege een aantal structurele wijzigingen wat betreft de werkzaamheden van Veilig Thuis die niet aan de orde waren toen het Centrum voor Huiselijk Geweld, en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, (die onder bureau Jeugdzorg vielen), nog verantwoordelijk waren voor deze casuïstiek.

De wijzigingen betreffen:

- Het Rijk heeft een wettelijk landelijk handelingsprotocol ingesteld, dat veel arbeidsintensiever is dan de oorspronkelijke werkwijze; zo is bijvoorbeeld het "vierogen"- principe ingevoerd en worden strengere eisen gesteld aan dossiervorming;
- Medio 2017 gaat de afhandeling van politiemeldingen over van het Veiligheidshuis naar Veilig Thuis (uit monitoringscijfers van januari en februari van 2017 blijkt dat dit een verdubbeling van het aantal af te handelen meldingen betekent, nl voor heel Zuid-Limburg circa 1.070 meldingen, waarvan ruim 500 "gewone" meldingen en ruim 500 politiemeldingen);
- En tenslotte is het afgelopen jaar een sterke stijging van het aantal meldingen ontstaan, wellicht als gevolg van de landelijke mediacampagne om Veilig Thuis onder de aandacht te brengen bij burgers en professionals. Dit is overigens in feite positief omdat het betekent dat men het meldpunt weet te vinden ook bij meldingen die eerder minder in het zicht waren zoals meldingen over ouderenmishandelingen. De toename betreft deels ook anonieme meldingen die meer tijd

vergen omdat eerst nader onderzoek nodig is voor kan worden doorgeleid of triage plaats kan vinden.

De formatieberekening in het Bedrijfsplan van Veilig Thuis is opgesteld op basis van landelijke ervaringscijfers en benchmark. Deze is kritisch bekeken en wordt adequaat bevonden gezien alle taken die bij Veilig Thuis komen te liggen. Tevens is deze in lijn met landelijke inzet op Veilig Thuis in andere Nederlandse regio's. Voor Maastricht betekent de toegenomen werkzaamheden voor Veilig Thuis dat de totale jaarlijkse bijdrage structureel met € 546.329 euro omhoog gaat naar € 905.336 per jaar. De algemene uitgangspunten voor de begroting van de GGD-ZL zijn ook van toepassing op Veilig Thuis. De grote fluctuaties in instroom en doorstroom bij Veilig Thuis maken het noodzakelijk om de bekostiging op basis hiervan te laten meebewegen. Als uitgangspunt is gesteld dat bijstelling van budget gebeurt bij een afwijking van 5% (naar boven en beneden).

8.3 2de Begrotingswijziging 2017 GGD-ZL:

Zoals reeds vermeld in de 1e begrotingswijziging 2017 is in de vergadering van het Algemeen Bestuur van 4 juli 2016 ook al gesproken over de begrotingswijziging voor Veilig Thuis. Deze begrotingswijziging is vanwege de complexiteit en omvang van de ontwikkelingen bij Veilig Thuis op dat moment niet meegenomen in de 1e begrotingswijziging 2017 GGD-ZL. In de vergadering van 19 december is door het Algemeen Bestuur GGD het bedrijfsplan vastgesteld. Op dit bedrijfsplan is de 2de begrotingswijziging voor Veilig Thuis gebaseerd.

Oorspronkelijk stond voor Veilig Thuis 13,35 fte geraamd, op basis van de werkzaamheden die eerder door het AMK en CHG werden uitgevoerd. In deze 2de begrotingswijziging 2017 is een uitbreiding van de formatie met 9 fte gevraagd om wachttijst vrij te kunnen werken (zogenaamde perceel 1). Dit geldt voor het eerste half jaar 2017 totdat de politiemeldingen aan Veilig Thuis zijn overgedragen (tot die tijd worden politiemeldingen door Veiligheidshuizen afgewikkeld). De dekking van deze kosten is reeds toegekend uit incidentele middelen programma 5/6 (besluit college 8/11/16). In de tweede helft van 2017 worden de politiemeldingen door Veilig Thuis overgenomen en wordt door het maken van een kwaliteitsslag volgens het landelijk handelingsprotocol gewerkt. Hiervoor is nog eens 6,50 fte (politiemeldingen) en 12,41 fte (kwaliteitsslag) nodig voor het restant van 2017. Het totaal aan kosten voor Veilig Thuis bedraagt voor Maastricht voor 2017 hiermee € 905.336,-. Dit is € 546.329 meer dan begroot voor 2017: € 359.007,-. Dekking hiervoor wordt gevonden in Programma 5/6 (decentralisatie-uitkering Huiselijk Geweld en Jeugdzorg, budgetcode 570054701).

Naast Veilig Thuis is deze 2de begrotingswijziging 2017 tevens bedoeld als incidentele oplossing voor knelpunten bij de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). De vraag naar expertise en advies groeit zo snel dat de JGZ in toenemende mate worstelt met de beschikbare capaciteit. Deze is niet langer voldoende om invulling te geven aan de wettelijke basistaak van JGZ binnen het sociaal domein. De taken zijn onveranderd, maar door de vele verbindingen in het sociaal domein wordt de JGZ steeds vaker gevraagd om informatie te delen of om een bijdrage te leveren aan het in beeld brengen van de problematiek. Het gaat in deze om een totaalbedrag van € 188.500,- (Maastricht: circa € 37.000,-) voor het inhalen van achterstanden. Voor deze kosten is dekking binnen het budget Zorg in en om School (570052002 - Subsidie Zorgfuncties Jeugd).

9. Aanbestedingen

Niet van toepassing

10. Participatie tot heden

Het dagelijks bestuur van de GGD heeft ingestemd met de begroting 2018. Nu ligt deze voor zienswijze bij de gemeenteraden van de 18 gemeenten. Ter voorbereiding hiervan heeft de GGD-ZL op 20 april een raadsinformatiebijeenkomst belegd om het thema Veilig Thuis aan de raden in Zuid-Limburg toe te lichten.

11. Voorstel

1. De jaarstukken 2016 van de GGD-ZL ter kennisname aan te bieden aan de Raad;
2. De pro forma begroting 2018 GGD-ZL voor te leggen aan de Raad, waarbij het college adviseert om een zienswijze in te dienen met daarin:
 - de gedeeltelijke instemming met de pro forma begroting 2018, waarbij wordt aangegeven dat ten aanzien van het programma Veilig Thuis de behandeling van de Kaderbrief 2017 moet worden afgewacht;
 - de oproep om aangaande de inzet van veilig thuis een monitor in te richten die het mogelijk maakt om de daadwerkelijke omvang van het aantal meldingen voor en na overdracht van de politiemeldingen en de daarmee samenhangende inzet en kosten te monitoren. Doel hiervan is meerjarige aanscherping van de veilig thuis begroting op grond van de daadwerkelijke kosten;
 - Het verzoek dat Veilig Thuis een uitwerking van de samenwerkingsafspraken in nauw overleg met het Veiligheidshuis opstelt waarbij de integrale afweging en betrokkenheid van het lokale veld, ook in de triage fase geborgd wordt;

3. De 2de begrotingswijziging 2017 GGD-ZL voor te leggen aan de Raad, waarbij het college adviseert ten aanzien van de incidentele kosten voor de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) een zienswijze in te dienen met daarin de instemming met de begroting Veilig Thuis 2017 en met het eenmalig ophogen van de begroting JGZ. Daarbij de oproep van de Raad om de samenhang tussen de inzet vanuit Jeugdgezondheid met de overige ontwikkelingen in het Sociale Domein te bewaken en de bestuurlijke aansturing hierop te verstevigen. Dit kan onder andere door het verder concretiseren van het onlangs vastgestelde Regionale Gezondheidsbeleid in het (nog op te stellen) uitvoeringsprogramma 'Gezonde Jeugd'.

12. Uitvoering, evaluatie en vervolg

Het dagelijks bestuur van de GGD-ZL wordt van het raadsbesluit in kennis gesteld. Het dagelijks bestuur voegt de eventuele zienswijzen van de raden van de deelnemende gemeenten bij de ontwerpbegroting, zoals deze aan het algemeen bestuur wordt aangeboden. Na vaststelling zendt het algemeen bestuur de begroting 2018 vóór 1 augustus 2017 aan gedeputeerde staten en aan de raden van de deelnemende gemeenten die ter zake bij gedeputeerde staten hun zienswijze naar voren kunnen brengen. Het algemeen bestuur van de GGD-ZL stelt de jaarrekening 2016 vast, waarna het dagelijks bestuur deze vóór 15 juli 2017 aan gedeputeerde staten zendt.

Naast deze besluitvorming is in 2016 het 4 jaarlijkse (regionale) beleidsplan Publieke Gezondheid opgemaakt. Op basis van dit beleidsplan (Gezondheid in Zuid Limburg, Van signaalrood naar bronsgroen!) worden nu op regionaal niveau uitvoeringsprogramma's voorbereid op de thema's 'kwetsbare personen', 'gezonde wijk' en 'gezonde jeugd'. Deze thema's bieden de mogelijkheid om de samenhang tussen de inzet vanuit bijvoorbeeld Jeugdgezondheid met de overige ontwikkelingen in het Sociale Domein te bewaken. Met name in de samenwerking met (keten) partners kan de GGD-ZL structurele synergie effecten behalen. Hierbij moet worden gedacht aan samenwerking met gemeenten, andere GGD'en, het onderwijs, de GGZ, huisartsen, etc. Dit kan zowel op inhoudelijke aspecten, procesinrichting als ondersteunende processen zijn. In deze uitvoeringsprogramma's wordt een optimale balans gezocht tussen effectiviteit en efficiency.